ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ
РАДА АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ

UKRAINIAN NATIONAL
BAR ASSOCIATION
BAR COUNCIL OF
UKRAINE

04070, м. Київ, вул. Борисоглібська, буд. 3, 5-й поверх,
тел: +38 (044) 392-73-71
email: info@unba.org.ua, веб-сайт: www.unba.org.ua

5th floor, 3 Borysoglibska st., Kyiv, 04070, Ukraine
phone: +38 (044) 392-73-71
email: info@unba.org.ua, web-site: www.unba.org.ua

РІШЕННЯ № 26
Роз'яснення щодо меж дисциплінарної юрисдикції та інших пов'язаних питань

«01» травня 2026 року **с-ще Сатанів, Хмельницька обл.**

Розглянувши звернення адвоката [redacted] щодо необхідності роз'яснення питань стосовно презумпції добросовісності дій адвоката, меж дисциплінарної юрисдикції, захисту від інструментів тиску на професійну незалежність адвокатури та запобігання позаправозастосовній практиці підміни судової влади дисциплінарними органами, заслухавши пропозиції заступника Голови Ради адвокатів України Валентина Гвоздія, взявши до уваги пропозиції інших членів Ради адвокатів України, у межах повноважень, наданих зокрема пунктом 1.36 Положення про Раду адвокатів України, Рада адвокатів України зазначає наступне.

У зверненні адвоката [redacted] порушена низка питань, а саме: чи має дисциплінарний орган право не визнавати факт надання правничої допомоги виключно через відсутність паперового акта приймання-передачі послуг з фізичним підписом клієнта, у разі коли паперовий документообіг є об'єктивно ускладненим (перебування клієнта у місцях несвободи, у зоні бойових дій або за кордоном); чи може реалізація адвокатом конституційного права на судовий захист майнового інтересу, у тому числі шляхом подання позову до клієнта про стягнення гонорару, бути самостійною підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності або кваліфікуватися як порушення Правил адвокатської етики; неприпустимість надання кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури правової оцінки дійсності умов договору про надання правничої допомоги, встановлення обсягу заборгованості чи співмірності гонорару за наявності не вирішеного судом спору про право цивільне; про застосування у дисциплінарному провадженні принципу «мовчазної згоди» (із посиланням на статтю 629 Цивільного кодексу України) як належного підтвердження надання правничої допомоги у випадках, коли акт приймання-передачі послуг не підписано

ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

клієнтом, проте надіслано йому погодженими засобами електронної комунікації, а клієнт не висловив вмотивованих заперечень; про неприпустимість кваліфікації разових договірних або процесуальних дій адвоката (направлення акта приймання-передачі послуг, подання позову) як «триваючого правопорушення» з метою, як стверджує заявник, штучного відновлення строків притягнення до дисциплінарної відповідальності; про необхідність ініціювання Радою адвокатів України перед суб'єктами законодавчої ініціативи (шляхом доручення профільному комітету Національної асоціації адвокатів України розробити відповідний проєкт) внесення змін до частини 3 статті 41 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо відтермінування виконання рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю до моменту вичерпання адвокатом права на його апеляційне оскарження у Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури або суді.

Рада адвокатів України, дослідивши зазначені питання, взявши до уваги приписи діючого законодавства, у тому числі те, що згідно з пунктом 1.36 Положення про Раду адвокатів України, надає роз'яснення з питань пов'язаних із адвокатською діяльністю, зазначає наступне.

Правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Відповідно до статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під терміном «адвокат» визначено, що це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та у порядку, що передбачені цим Законом.

Адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту.

Клієнт – фізична або юридична особа, держава, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність.

Відповідно до пункту 4 частини 1 статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», договір про надання правничої допомоги – це домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правничої допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правничої допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору.

ЗГІДНО З ОРИГІНАЛОМ

Адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про надання правничої допомоги (стаття 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

Відповідно до частини 1 статті 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» договір про надання правничої допомоги укладається в письмовій формі. Згідно з частиною 3 цієї статті до договору про надання правничої допомоги застосовуються загальні вимоги договірного права.

Розмір та порядок обчислення гонорару в силу статті 28 Правил адвокатської етики (далі – ПАЕ), є істотною умовою договору про надання правничої допомоги і визначається у договорі. Зміна розміру гонорару, погодженого адвокатом з клієнтом, відповідно статті 28 ПАЕ допускається лише за взаємною домовленістю сторін, що оформляється у тій самій формі, що й договір.

Тим самим законодавець встановив пріоритет Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) в регулюванні договору про надання правничої допомоги, виходячи із загальних засад цивільного законодавства щодо свободи договору (у тому числі щодо його укладення), судового захисту цивільного права та інтересу, передбачених статтею 3 ЦК України.

До договору про надання правової допомоги також застосовуються загальні положення цивільного законодавства про договір (стаття 14 ПАЕ).

Потрібно мати на увазі, що за правилами цивільного законодавства, тлумачення умов договору здійснюється відповідно до статті 213 ЦК України судом.

Рада адвокатів України виходить із того, що засадничим принципом дисциплінарної юрисдикції є презумпція добросовісності та правомірності дій адвоката. Будь-який сумнів, який не може бути усунутий у дисциплінарному провадженні, тлумачиться на користь адвоката. Тягар доведення наявності в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку покладається на особу, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність, і не може перекладатися на адвоката.

Адвокат зобов'язаний діяти в межах повноважень, наданих йому клієнтом, у тому числі з урахуванням обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Оскільки до договору про надання правничої допомоги застосовуються визначені цивільним законодавством загальні вимоги договірного права, що випливають із виникнення, дії та припинення договору, а також визначеного законом органу на їх тлумачення, то у кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відсутні повноваження на оцінку правовідносин, що виникли між адвокатом і клієнтом

ЗГІДНО
З ОРИГІНАЛОМ

шляхом застосування Правил адвокатської етики у процедурі дисциплінарного провадження.

Відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», дисциплінарна справа розглядається виключно у дисциплінарному провадженні, тобто в межах процедури розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку.

Закон не надає КДКА такого права, як вихід за межі дисциплінарної скарги з власної ініціативи, оскільки зазначене є порушенням пункту 17 частини 1 статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Аналогічна позиція висловлена в рішенні Ради адвокатів України № 12 від 30 квітня 2024 року «Про надання роз'яснень статей 14, 15, 17 Правил адвокатської етики щодо відносин адвоката з клієнтом під час укладання договору про надання адвокатом правової (правничої) допомоги та межі перевірки кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, які викладені у заявах (скаргах)».

Рада адвокатів України окремо наголошує, що відсутність паперового акта приймання-передачі наданих послуг із власноручним підписом клієнта сама по собі не може вважатися доказом ненадання адвокатом правничої допомоги та не може автоматично тлумачитися на шкоду адвокату. Факт надання правничої допомоги підлягає встановленню на підставі сукупності належних і допустимих доказів (зокрема процесуальних документів, ордерів, доказів вчинення дій в інтересах клієнта, погодженого сторонами електронного листування). Це особливо стосується випадків, коли паперовий документообіг є об'єктивно ускладненим — за умов перебування клієнта у місцях несвободи, у районах ведення бойових дій або за межами України. Покладення на адвоката негативних наслідків неможливості оформити паперовий акт за таких обставин суперечило б принципу пропорційності та презумпції добросовісності адвоката.

Також Рада адвокатів України взяла до уваги, що відповідно до статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Сам факт звернення адвоката до суду з позовом про стягнення гонорару за надану правничу допомогу не може утворювати склад дисциплінарного проступку і не є самостійною підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Реалізація адвокатом права на судовий захист майнового інтересу є правомірною поведінкою, що охоплюється гарантіями професійної незалежності адвоката, і не може розцінюватися як прояв неповаги до клієнта чи порушення Правил адвокатської етики.

Водночас Рада адвокатів України зазначає, що предметом самостійної дисциплінарної оцінки можуть бути лише такі дії (бездіяльність) адвоката, які мають власні, відокремлені від факту звернення до суду ознаки дисциплінарного проступку. Саме лише передування певних дій адвоката зверненню до суду не надає їм характеру дисциплінарного проступку і не може використовуватися як спосіб опосередкованого притягнення адвоката до відповідальності за реалізацію ним права на судовий захист.

Рада адвокатів України зазначає, що повноваження кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, визначені статтею 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і включають, зокрема, здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів.

Згідно зі статтею 33 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарне провадження – це процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку. Підстави дисциплінарної відповідальності адвоката визначені частиною 2 статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

При цьому, перегляд рішень кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури належить до виключної компетенції Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або суду в порядку, визначеному статтею 42 та частиною 8 статті 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Правосуддя в Україні відповідно до статті 124 Конституції України здійснюється виключно судами. Вирішення спору про право цивільне (у тому числі майнового спору між адвокатом та клієнтом стосовно сплати гонорару) є виключною компетенцією суду. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури не наділена повноваженнями розглядати та вирішувати майнові спори між адвокатом і клієнтом, визначати наявність чи відсутність цивільно-правового боргу, стягувати грошові кошти, а також встановлювати співмірність гонорару у розумінні цивільно-правового спору.

Предметом оцінки кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури під час дисциплінарного провадження є виключно поведінка адвоката на її відповідність вимогам Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правил адвокатської етики та інших актів, що регулюють адвокатську діяльність.

Рада адвокатів України звертає увагу, що за наявності не вирішеного судом спору про право цивільне між адвокатом і клієнтом кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури не вправі самостійно встановлювати обставини, що є предметом такого спору та ґрунтувати на власній оцінці цих обставин висновок про наявність дисциплінарного проступку.

ЗГІДНО
З ОРИГІНАЛОМ

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури не зв'язана позицією жодної зі сторін цивільного спору, водночас вона оцінює виключно поведінку адвоката за критеріями адвокатської етики і не вправі підміняти суд у вирішенні спору про право цивільне.

Крім того, Рада адвокатів України зазначає, що відповідно до Конституції України Рада адвокатів України не є суб'єктом права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України (стаття 93 Конституції України). Водночас згідно з пунктами 1.23 та 1.24 Положення про Раду адвокатів України, Рада адвокатів України розробляє за дорученням з'їзду адвокатів України, органів державної влади та з власної ініціативи проєкти законів та інших нормативно-правових актів, які регулюють діяльність адвокатури, а також розробляє пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства та подає їх у встановленому порядку на розгляд суб'єктам законодавчої ініціативи.

Щодо застосування у дисциплінарному провадженні наслідків ненадання клієнтом вмотивованих заперечень на надісланий йому погодженими засобами електронної комунікації акт приймання-передачі послуг, Рада адвокатів України зазначає, що в силу статті 629 ЦК України договір є обов'язковим для виконання сторонами. Якщо умовами договору про надання правничої допомоги передбачено порядок приймання послуг, за якого ненадання клієнтом заперечень у погоджений строк означає прийняття послуг, такі обставини не можуть тлумачитися дисциплінарним органом на шкоду адвокату і не свідчать про невиконання адвокатом обов'язків. Остаточне тлумачення умов договору в разі спору здійснюється судом, проте до вирішення такого спору презумпція добросовісності дій адвоката зберігається.

Аналізуючи обґрунтованість пропозиції заявника, Рада адвокатів України зазначає таке.

Згідно з частиною 1 статті 42 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат чи особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката, має право оскаржити рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня його прийняття до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду. Оскарження рішення не зупиняє його дії. Це загальне правило, встановлене законом, забезпечує функціональну спроможність дисциплінарної юрисдикції в адвокатурі та належний захист публічного інтересу у дотриманні професійних стандартів адвокатської діяльності.

Водночас чинне регулювання вже передбачає правовий механізм забезпечення прав адвоката на період апеляційного оскарження. Зокрема, частиною 60-1 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо

ЗГІДНО
З ОРИГІНАЛОМ

неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 30 серпня 2014 року № 120 зі змінами, передбачено, що Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури за обґрунтованим письмовим клопотанням адвоката може вжити заходів забезпечення розгляду скарги шляхом зупинення дії рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю до прийняття рішення Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за результатами розгляду такої скарги.

Зазначений механізм передбачає індивідуалізований підхід до кожної конкретної ситуації, дозволяє врахувати характер вчиненого дисциплінарного проступку, обставини його вчинення, особу адвоката, можливість істотного ускладнення чи унеможливлення поновлення порушених прав адвоката або його клієнтів. Такий підхід відповідає принципу пропорційності та забезпечує баланс між правами адвоката, інтересами клієнтів адвоката та публічним інтересом у функціонуванні дисциплінарної юрисдикції в адвокатурі.

Водночас Рада адвокатів України поділяє стурбованість заявника тим, що виконання рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю до вичерпання адвокатом права на апеляційне оскарження здатне завдати адвокату непоправної шкоди. З огляду на це Рада адвокатів України вважає за доцільне доручити профільному комітету Національної асоціації адвокатів України опрацювати питання вдосконалення відповідного законодавчого та підзаконного регулювання, у тому числі з урахуванням пропозиції заявника, та подати відповідні пропозиції на розгляд Ради адвокатів України.

Узагальнюючи викладене, Рада адвокатів України звертає увагу на необхідність дотримання принципу правової визначеності, забезпечення професійної незалежності адвокатської діяльності, презумпції добросовісності адвоката, а також неприпустимості використання дисциплінарного провадження як засобу тиску на адвоката.

На підставі викладеного, керуючись статтями 4, 33, 34, 35, 41, 42, 50, 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», пунктом 1.36 Положення про Раду адвокатів України, Регламентом Ради адвокатів України, Рада адвокатів України **вирішила:**

1. Надати роз'яснення з порушених у зверненні адвоката [redacted] питань у частині, що належить до компетенції Ради адвокатів України відповідно до пункту 1.36 Положення про Раду адвокатів України, у редакції цього рішення.

ЗГІДНО
З ОРИГІНАЛОМ

2. Роз'яснити, що під час перевірки відомостей, викладених у заяві (скарзі), та розгляду дисциплінарної справи кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури зобов'язана дотримуватися принципів повноти, всебічності та об'єктивності і оцінювати в сукупності всі належні та допустимі докази, діючи з урахуванням презумпції добросовісності адвоката та тлумачачи непереборні сумніви на користь адвоката.

3. Роз'яснити, що відсутність паперового акта приймання-передачі наданих послуг із власноручним підписом клієнта сама по собі не є доказом ненадання адвокатом правничої допомоги. Факт надання правничої допомоги підлягає встановленню на підставі сукупності належних і допустимих доказів, у тому числі за умов об'єктивної ускладненості паперового документообігу (перебування клієнта у місцях несвободи, у районах ведення бойових дій або за межами України).

4. Роз'яснити, що сам факт звернення адвоката до суду з позовом про стягнення гонорару за надану правничу допомогу не може утворювати склад дисциплінарного проступку і не є самостійною підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Самостійній дисциплінарній оцінці можуть підлягати лише ті дії (бездіяльність) адвоката, які мають власні, відокремлені від факту звернення до суду ознаки дисциплінарного проступку, передбаченого частиною 2 статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

5. Роз'яснити, що кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури не наділена повноваженнями розглядати майнові спори між адвокатом та клієнтом, визначати наявність чи відсутність цивільно-правового боргу, стягувати грошові кошти або встановлювати співмірність гонорару у розумінні цивільно-правового спору. Предметом оцінки кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури під час дисциплінарного провадження є виключно діяльність адвоката на її відповідність вимогам Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правил адвокатської етики та інших актів, що регулюють адвокатську діяльність.

6. Роз'яснити, що наявність між адвокатом та клієнтом не вирішеного судом цивільно-правового спору сама по собі не є підставою для відмови у відкритті дисциплінарного провадження або для його зупинення, за умови що у діях адвоката встановлено ознаки дисциплінарного проступку, не пов'язані з предметом цивільного спору.

ЗГІДНО ОРИГІНАЛОМ

7. Роз'яснити, що в разі коли умовами договору про надання правничої допомоги передбачено порядок приймання послуг, за якого ненадання клієнтом вмотивованих заперечень на надісланий йому погодженими засобами електронної комунікації акт у встановлений строк означає прийняття послуг, такі обставини не можуть тлумачитися дисциплінарним органом на шкоду адвокату. Остаточне тлумачення умов договору в разі спору здійснюється судом (стаття 213, стаття 629 ЦК України), проте до вирішення такого спору зберігається презумпція добросовісності дій адвоката.

8. Роз'яснити, що разові договірні або процесуальні дії адвоката (зокрема направлення акта приймання-передачі послуг, подання позову) за своєю природою не є триваючим правопорушенням. Кваліфікація таких разових дій як триваючого правопорушення з метою фактичного відновлення чи продовження строку притягнення до дисциплінарної відповідальності, встановленого статтею 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є недопустимою. Сплив зазначеного строку є самостійною підставою для закриття дисциплінарного провадження.

9. Звернути увагу адвокатів та органів адвокатського самоврядування, що чинне регулювання, зокрема частина 60-1 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 30 серпня 2014 року № 120 зі змінами, передбачає правовий механізм зупинення дії рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю на період розгляду скарги Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за обґрунтованим письмовим клопотанням адвоката.

10. Доручити профільному комітету Національної асоціації адвокатів України опрацювати питання вдосконалення регулювання порядку виконання рішення кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на період його апеляційного оскарження, у тому числі з урахуванням пропозиції заявника щодо частини 3 статті 41 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та подати відповідні пропозиції на розгляд Ради адвокатів України.

11. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити заявника, ради адвокатів регіонів та кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури регіонів, Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну

ЗГІДНО ЗІ ОРИГІНАЛОМ

комісію адвокатури, а також забезпечити опублікування цього рішення на офіційному вебсайті Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України **Лідія ІЗОВІТОВА**

Секретар Ради адвокатів України **Ігор КОЛЕСНИКОВ**